

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Факультет № 6

Кафедра економіки та фінансів

Навчальна дисципліна:
“Основи економічної теорії”

***ТЕМА 10. Фінанси і фінансова
система.***

Лектор:

к.е.н., доцент Маковоз Оксана
Сергіївна

makoksana@ukr.net

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Фінанси та фінансова система суспільства.
2. Держбюджет - головна ланка фінансової системи. Роль ОВС у забезпеченні зменшення дефіциту Держбюджету України.
3. Податки та податкова система.
4. Фінансова політика.

Фінанси - це система економічних відносин між державою, юридичними та фізичними особами щодо акумуляції та використання грошових засобів на основі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту (ВВП) і національного доходу.

- Суспільне виробництво як основа існування людини відбувається у вигляді економічного відтворення, ключову роль в якому відіграють *фінанси* – особлива, специфічна форма виробничих відносин, пов'язана з процесом розподілу і перерозподілу частини вартості виробленого в країні валового внутрішнього продукту, утворенням і використанням на цій основі цільових централізованих і децентралізованих грошових фондів суспільного призначення. Утворення фінансів нерозривно пов'язано з існуванням грошей, як основної фізичної форми їх існування. Таким чином, фінанси є особливою економічною категорією, яка характеризує специфічний вид грошових відносин.

Фінансова система -
сукупність форм і методів формування,
розподілу і використання
фондів грошових коштів

Централізовані фінанси

Державні фінанси

Державний
бюджет

Державний
кредит

Державні
позабюджетні
фонди

Державне соціальне
страхування

Децентралізовані фінанси

Фінанси підприємств, установ,
організацій

Фінанси
підприємств,
які
функціонують
на
комерційних
засадах

Фінанси
установ і
організацій, які
здійснюють
некомерційну
діяльність,
фінанси
громадських
організацій

Державний бюджет –

кошторис доходів та видатків держави,
що складається щорічно, основний
фінансовий баланс створення та
використання централізованих фондів

Доходи державного бюджету

- Податки
- Збори
- Доходи від державної власності

Видатки державного бюджету

- Соціально-культурні програми
- Фінансування економіки
- Оборона
- Управління

Оцінка складових фінансової безпеки України

- Ефективність бюджетно-податкової політики
  - *перерозподіляє в 8,5% ВВП* країни;
  - нецільове використання бюджетних коштів;
  - відсутність податкового кодексу;
  - бюджет “проїдання”.

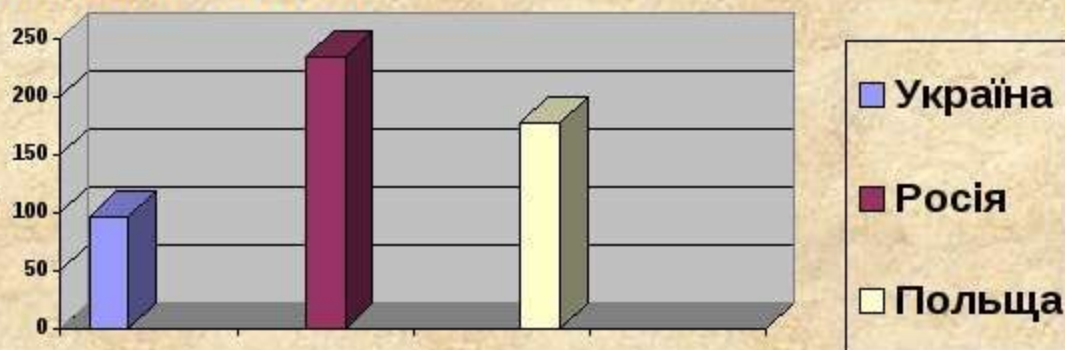
- Ефективність монетарної політики
  - демонетизація 1994-1997рр. не пододала інфляцію;
  - квазіінфляційна безпека;
  - надмірна доларизація підриває валютну безпеку;

- Боргова безпека
  - боргоутворення не кореспондується з бюджетним дефіцитом;
  - відсутність страхування боргових зобов'язань.

- Економічна безпека підприємств
  - обтяжливі обсяги дебіторської заборгованості;
  - зношеність основних фондів;
  - недостатнє кредитування.

Стан банківської системи

- невисока здатність до акумулювання коштів;
- залежність від депозитних коштів;
- низький рівень капіталізації.

Діаграма. Капіталізація найбільшого банку країни.

Механізм функціонування системи тіньового капіталізму

Зниження рівня передатний механізм впливу монетарної політики на економіку.

2

Скорочення доходної частини бюджету

Вивезення за кордон капіталів, заощаджень та накопичень

Обслуговування за рахунок бюджету

Виникнення зовнішнього боргу

Потреба іноземних кредитів

Спрямування іноземних кредитів за умов корупції в тіньовий сектор

1

Банки потрапляють в залежність від олігархічних груп або створюються для їх обслуговування.

Зменшення бази оподаткування, оскільки все більше підприємств приховують прибутки, а легальні при цьому втрачають конкурентні позиції й отримують менші доходи

Фінанси виконують наступні функції:

- 1) **розподільчу**, завдяки якій формуються первинні доходи (заробітна плата робочих, службовців, фермерів, селян, що зайняті у сфері матеріального виробництва); вторинні доходи пов'язані з перерозподілом засобів між галузями та територіями, суб'єктами праці та господарювання з метою більш ефективного та раціонального використання доходів та накопичень, а також забезпечення засобами існування працівників невиробничої сфери;
- 2) **контрольну**, завдяки якій виступають як інструмент формування та використання грошових доходів та фондів, тому об'єктивно віддзеркалюють хід процесу відтворення; контрольна функція виявляється в контролі за розподілом валового внутрішнього **продукту по відповідних фондах та використанням їх за цільовим призначенням**;
- 3) **регулюючу**, завдяки якій держава через фінанси (державні витрати, податки, кредит) втручається у процес відтворення, здійснює фінансову політику. Сукупність організаційних форм вияву фінансів утворює фінансовий механізм.

Податки

Податковий
кодекс
України

в дії з 2011 року

- дуже складна фінансова категорія, яка здійснює вплив на всі економічні явища та процеси. Це обов'язковий елемент економічної системи будь-якої держави незалежно від моделі економічного розвитку та політичних сил при владі. Відсутність податків паралізує фінансову систему держави в цілому, робить її недієздатною і, в кінцевому підсумку, позбавленою будь-якого сенсу.

Податок - це обов'язковий, індивідуальний, безвідплатний платіж, який сплачують до бюджету фізичні та юридичні особи у порядку, встановленому податковим законодавством України.

Завдяки податкам відбувається розподіл і перерозподіл у просторі й часі значної частини виробленої вартості.

До основних елементів податку належать:

- 1) **суб'єкт податку** — учасник процесу справляння податку (платник, держава, державні органи);
- 2) **об'єкт оподаткування** — явище, предмет чи процес, внаслідок наявності яких сплачується податок;
- 3) **предмет оподаткування** — різновид предметів матеріального світу, з якими законодавство пов'язує виникнення податкового обов'язку;
- 4) **ставка податку** — законодавчо встановлений розмір податку або збору, виходячи з об'єкта або одиниці оподаткування.

За формою оподаткування податки поділяють:

— **прямі податки** - обов'язкові платежі, які напряду сплачуються платником до бюджету держави залежно від розміру об'єкта оподаткування. Причому сплата такого податку призводить до вартісного зменшення об'єкта оподаткування;

— **непрямі податки** - обов'язкові платежі, які сплачуються платниками опосередковано через цінові механізми, причому сума податку не зменшує об'єкта оподаткування, а збільшує ціну товару.

Завдання на самостійну роботу:

1. Накреслити схему: «Фінансова інфраструктура України».
2. Законспектувати – види загальнодержавних та місцевих податків в Україні.
3. Проаналізувати взаємодії Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей – FATF та України в сучасних умовах гоподарювання.

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає специфіка відносин, що визначають фінанси як економічна категорія?
2. Чому не треба ототожнювати поняття «фінанси» та «гроші»?
3. Як побудована фінансова система України?
4. Що являє собою зведений бюджет України?
5. Які шляхи подолання бюджетного дефіциту?
6. В чому виявляється економічний зміст податків?
7. Як побудована податкова система України?
8. Що таке фінансова політика?
9. Охарактеризуйте сучасну фінансову політику України.

Література в бібліотеці:

- Економічна природа міжнародних злочинів: Навч. посібник / Кол.авт.: О.М. Бандурка, К.Я Петрова, О.В. Носова, В.І. Удодова, Н.В. Дзюба. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2005. – 296 с.
- Економічна теорія в схемах і таблицях: Навч. посібник / За заг. ред. проф. Петрової К.Я. – Харків: Вид-во Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 332 с.
- Економічна теорія: Політекономія. Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: “Знання-Прес”, 2007. – 719 с.
- Макроекономіка. Навч. посібник / За заг. ред. проф. Носової О.В. – Х.: Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. – 254 с. (Лист МОН України від 18.02.2008 № 14/18 – Г – 438).
- Міжнародна економіка : навч. посіб. / О. В. Носова [та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Носової ; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. - Х. : ХДУХТ, С. 322
- Мікроекономіка [Текст] : навч. посіб. / [О.В. Носова, К.Я. Петрова, Н. Г. Ушакова та ін.] ; за заг. ред. О.В. Носової ; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі . - Х. : [ХДУХТ], 2010. - 200 с.

Дякую за увагу!